

TESTLASH TEXNIKALARIDAN FOYDALANISH: TA'LIM SIFATINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Saodatova Charos Rajabovna

Kasbi tuman 5-son texnikumi

Katta o'qituvchisi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim jarayonida testlash texnikalaridan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Test topshiriqlarining ta'lim sifatini baholashdagi o'rni, ularni tuzish tamoyillari, zamonaviy testlash texnologiyalari hamda test natijalarini tahlil qilish usullari tahlil qilingan. Shuningdek, kasb-hunar ta'limi muassasalarida testlash texnikalaridan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: testlash, baholash, pedagogik texnologiya, kompetensiya, ta'lim sifati, test topshiriqlari, diagnostika, formatif baholash, summativ baholash.

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini xolis baholash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim sifatini oshirish jarayonida baholash tizimi muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, testlash texnikalaridan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini qisqa vaqt ichida, adolatli va ishonchli aniqlash imkonini beradi. Zamonaviy pedagogik faoliyatda test nafaqat nazorat vositasi, balki o'qitish jarayonini takomillashtirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ta'lim natijalarini monitoring qilishning samarali usuli sifatida ham qaralmoqda.

Testlash texnologiyalari dunyoning rivojlangan davlatlari ta'lim tizimida keng qo'llanilib, o'quvchilarning bilim darajasini xalqaro standartlar asosida baholash imkoniyatini yaratmoqda. Respublikamizda ham kredit-modul tizimining joriy etilishi, kompetensiyaga asoslangan ta'limning rivojlanishi hamda raqamli ta'lim muhitining shakllanishi testlash texnikalaridan foydalanishning ahamiyatini yanada oshirdi [1].

Test – bu oldindan ishlab chiqilgan mezonlar asosida o'quvchilarning bilim, malaka va kompetensiyalarini aniqlashga xizmat qiluvchi standartlashtirilgan topshiriqlar majmuasidir. Testlash jarayonining asosiy afzalligi shundaki, u inson omili ta'sirini kamaytiradi, baholashning xolisligini ta'minlaydi va natijalarni statistik jihatdan tahlil qilish imkoniyatini yaratadi.

Pedagogik amaliyotda testlarning bir necha turlari mavjud. Jumladan, diagnostik testlar o'quvchilarning boshlang'ich tayyorgarlik darajasini aniqlash uchun qo'llaniladi. Joriy testlar dars davomida mavzuni o'zlashtirish darajasini baholaydi. Oraliq va yakuniy testlar esa o'quv dasturi bo'yicha egallangan bilimlarni umumlashtirib baholash imkonini beradi. Bundan tashqari, kompetensiyaga

yo'naltirilgan testlar o'quvchilarning nazariy bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini aniqlashga xizmat qiladi [3].

Sifatli test topshirig'ini ishlab chiqish muayyan pedagogik talablarni hisobga olishni talab etadi. Avvalo, test savollari o'quv dasturiga mos bo'lishi, aniq va tushunarli ifodalanishi zarur. Har bir savol faqat bitta to'g'ri javobni nazarda tutishi, javob variantlari esa mantiqan asoslangan bo'lishi kerak. Noto'g'ri javob variantlari ham o'quvchining fikrlash jarayonini baholashga xizmat qiladigan darajada ishonchli tuzilishi lozim.

Test topshiriqlarining murakkablik darajasi ham muhim omillardan biridir. Juda oson yoki haddan tashqari murakkab testlar baholash natijalarining ishonchliligini pasaytiradi. Shu sababli test bankini shakllantirishda savollarni murakkablik darajasi bo'yicha muvozanatli taqsimlash tavsiya etiladi. Bunday yondashuv barcha o'quvchilarning bilim darajasini adolatli baholash imkonini beradi.

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi elektron testlash tizimlarini keng qo'llash imkonini yaratmoqda. Elektron testlar o'quvchilarning javoblarini avtomatik tekshiradi, natijalarni tezkor hisoblaydi va statistik tahlilni amalga oshiradi. Bu esa o'qituvchining vaqtini tejash bilan birga, baholashning shaffofligini ham ta'minlaydi.

Masofaviy ta'lim sharoitida testlash texnikalarining o'rni yanada ortdi. Onlayn platformalar orqali tashkil etilgan test sinovlari o'quvchilarning bilimini masofadan turib nazorat qilish imkonini bermoqda. Bunday tizimlarda vaqt chegarasi, savollarning tasodifiy tanlanishi va javob variantlarining avtomatik almashtirilishi akademik halollikni ta'minlashga yordam beradi.

Test natijalarini tahlil qilish ham pedagogik faoliyatning muhim bosqichlaridan biridir. Tahlil orqali qaysi mavzular o'quvchilar tomonidan yaxshi o'zlashtirilgani, qaysi yo'nalishlarda qiyinchiliklar mavjudligi aniqlanadi. Ushbu ma'lumotlar asosida o'qituvchi dars jarayonini takomillashtirishi, qo'shimcha mashg'ulotlarni rejalashtirishi hamda individual yondashuvni amalga oshirishi mumkin.

Kasb-hunar ta'limi tizimida testlash texnikalari nazariy bilimlarni baholash bilan bir qatorda kasbiy kompetensiyalarni aniqlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, tibbiyot, muhandislik, axborot texnologiyalari yoki iqtisodiyot yo'nalishlarida vaziyatli test topshiriqlari orqali o'quvchilarning amaliy qaror qabul qilish qobiliyatini baholash mumkin. Bunday topshiriqlar real kasbiy vaziyatlarga yaqinlashtirilganligi sababli ta'lim natijalarining amaliy qiymatini oshiradi.

Shuningdek, testlash texnikalari formatif baholash jarayonida ham samarali qo'llaniladi. Har bir mavzu yakunida qisqa testlardan foydalanish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini muntazam nazorat qilish imkonini beradi. Natijada bilimlardagi bo'shliqlar o'z vaqtida aniqlanadi va ularni bartaraf etish uchun zarur choralar ko'riladi.

Test tuzishda yuqori darajadagi tafakkurni rivojlantiruvchi savollarga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Faqat faktlarni eslab qolishga asoslangan testlar o'quvchilarning tahliliy, tanqidiy va ijodiy fikrlashini to'liq baholay olmaydi. Shu sababli zamonaviy testlarda tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, xulosa chiqarish va muammoni hal qilishga yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish tavsiya etiladi.

O'qituvchilarning testologiya bo'yicha malakasini oshirish ham ta'lim sifatini yaxshilashning muhim omillaridan biridir. Test topshiriqlarini ilmiy asosda ishlab chiqish, ularning validligi va ishonchliligini ta'minlash, statistik ko'rsatkichlarini tahlil qilish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish zamonaviy pedagogning kasbiy kompetensiyasiga kiradi [4].

Xulosa qilib aytganda, testlash texnikalari zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas tarkibiy qismiga aylangan. Ular o'quvchilarning bilimni tezkor, xolis va ishonchli baholash, ta'lim sifatini monitoring qilish, o'quv jarayonini takomillashtirish hamda kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar asosidagi elektron testlash tizimlaridan samarali foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida sun'iy intellekt elementlari bilan boyitilgan adaptiv testlash texnologiyalarining keng joriy etilishi baholash tizimining yanada takomillashishiga zamin yaratadi. Shu bois har bir pedagog testlash texnikalarini puxta o'zlashtirib, ularni o'quv jarayonida maqsadga muvofiq qo'llashi ta'lim sifatining yuksalishiga munosib hissa qo'shadi. Bundan tashqari, test natijalarini muntazam tahlil qilish o'quvchilarning bilimlaridagi bo'shliqlarni o'z vaqtida aniqlash va ularni bartaraf etish imkonini beradi. Testlash texnikalaridan ilmiy asoslangan holda foydalanish baholashning shaffofligi va adolatligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ishmuhammedov R., Yo'ldoshev M. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar. – Toshkent: Tafakkur, 2021.
2. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M. Pedagogik kompetentlik va zamonaviy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.
3. Xodjayev B.X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2022.
4. Tolipov O'., Ro'ziyeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021. – 276 b.